

לפרשת זכור מפטירים:

למנהג האשכנזים: מ'פה אָמַר ייִ צָב־אוֹת פִּקְדָתִי (שמואל א' ט"ו ב') עד 'עָלָה אֶל בֵּיתוֹ גִּבְעַת שְׁאוּל' (שם ל"ד).

למנהג הספרדים: מ'וֹיָאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שְׁאוּל אֲתִי שְׁלַח' (שם ט"ו א') עד 'עָלָה אֶל בֵּיתוֹ גִּבְעַת שְׁאוּל'.

למנהג התימנים: מ'וֹתִי הִי הַמִּלְחָמָה חֲזָקָה' (שם י"ד ג') עד 'וַיִּשְׁפֹּף שְׁמוּאֵל אֶת אֶגֶגְ לִפְנֵי ייִ בְּגִלְגָל' (שם ט"ו ל"ג).

הקשר לעניין היום: בהפטרה כתוב עניין מחיית עמלק (לבוש סימן תרפ"ה סעיף ב').

דיוקים ודקדוקים

ט"ו א': לְמִשְׁחָךְ - יש אומרים שהשי"ן בקמץ גדול, וכך מנהג

למפטיר שאינו חובה כלל. ויש מי שכתב (שו"ת מהר"ל סימן קס"ז) שבפרשת זכור קשה להתיר.

ובלקט יושר (חלק א' עמוד קנ"ד) כתב שאפשר לקרוא קטן גם לפרשת זכור כיון שהמנהג כיום שהחזן קורא, ומכל מקום שמע שיש גדולים שהקפידו לקרוא לגדול דווקא.

וברמ"א (סימן רפ"ב סעיף ד') פסק שקטן יכול לעלות למפטיר גם בארבע פרשיות (כדעת המרדכי ומהר"ם) אף שיש חולקים. ובמשנה ברורה (שם סק"ג) הביא שיש מחמירים בזכור ופרה, ויש שכתבו שלא יקרא בכל הארבע פרשיות. ובביאור הלכה (ד"ה או) הסיק שגם קטן היודע לקרוא כהוגן נראה שאין להעלותו בארבע פרשיות (ובאמת יש להעיר על דברי המרדכי ומהר"ם, שאף שקריאת המוספין היא תקנה מאוחרת, זה רק במוספי יום טוב, אך ארבע פרשיות וחטבה וראש חודש היא תקנת חז"ל [במבואר במסכת מגילה], ולכן מה שכתבו שקטן יכול לעלות למפטיר בספר נוסף כל שכן ממנין שבעה, נכון לכאורה רק לבני מפטיר של יום טוב שאינו תקנת חז"ל, אך לא בפרשיות אלו שהן חובה. ואולי כוונתם שמהמוספין מוכח שקריאה בספר נוסף אינה מחייבת שהקריאה היא חובה, אלא היא טפלה לעיקר הקריאה, ולכן גם בארבע פרשיות וכדומה הקריאה טפלה לעיקר הקריאה ואפשר לקרוא לקטן, וצ"ע).

בתלמוד (מגילה ל' ע"א) כתוב שמפטירים 'פקדתי' לפרשת זכור, וראשונים רבים העתיקו לשון זו, אך זה סימן בעלמא לעיקר ההפטרה, ולא נכתב כדי להורות על מקום תחילת ההפטרה (כמבואר בגליון 192 הפטרת שקלים הערת י').

ובראשונים לא נמצא כל כך כאחד מהמנהגים, שבאבודרהם (סימני הפרשיות) כתב שקוראים מ'וֹיָאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שְׁאוּל' עד 'לִפְנֵי ייִ בְּגִלְגָל', וזה כמנהג הספרדים במקום ההתחלה וכמנהג התימנים במקום הסיום, ובארחות חיים (הלכות קריאת ספר תורה סימן ס"א) כתב שמפטירים 'פִּקְדָתִי' עד 'לִפְנֵי ייִ בְּגִלְגָל' (זה כמנהג האשכנזים במקום ההתחלה וכמנהג התימנים במקום הסיום, אך כן הוא ברוב כתבי היד האשכנזיים), ויש מתחילים 'וֹתִי הִי הַמִּלְחָמָה' ומסיימים 'גִּבְעַת שְׁאוּל' (זה כמנהג התימנים במקום ההתחלה וכמנהג האשכנזים והספרדים במקום הסיום). ובכלבו (סימן כ' סדר קריאת התורה במועדים) כתב שמפטיר 'פִּקְדָתִי' עד 'לִפְנֵי ייִ בְּגִלְגָל' (זה כמנהג האשכנזים במקום ההתחלה וכמנהג התימנים במקום הסיום, אך כן הוא ברוב כתבי היד האשכנזיים).

וגם בלבוש (סימן תרפ"ה סעיף ב') כתב שמפטירים 'וֹיָאמֶר שְׁמוּאֵל וגו' פִּקְדָתִי'. וגם זה כמנהג הספרדים, וצ"ע.

ובערוך השולחן (סימן תרפ"ה סעיף ה') כתב שהנהגים להתחיל מ'וֹיָאמֶר שְׁמוּאֵל' זה מפני שפסוק זה הוא ראש הפרשה. ונראה שכוונתו שגם 'וַעֲתָה שְׁמַע לְקוֹל דְּבָרִי ייִ' הוא חלק מהעניין, כי הוא ציווי על מלחמת עמלק, ועוד, שעל יד זה מובנת יותר הטענה 'וְלָמָּה לֹא שְׁמַעְתָּ בְּקוֹל ייִ'.

וגם למנהג התימנים שמתחילים מפסוק 'וֹתִי הִי הַמִּלְחָמָה חֲזָקָה' נראה לבאר מעין זה, שכן כתוב שם 'וְרָאָה שְׁאוּל כָּל אִישׁ גִּבּוֹר וְכָל בֶּן חַיִל וַיֹּאסְפוּהוּ אֵלָיו', וזה מבאר כיצד יכל שאל לעשות את המלחמה, ולכן זה חלק מהעניין.

ולעניין סיום בפסוק 'וַיִּלְךְ שְׁמוּאֵל הָרְמָתָה' אף שפסוק 'וַיִּשְׁפֹּף שְׁמוּאֵל אֶת אֶגֶגְ' הוא סיום עניין מלחמת עמלק, אולי ניתן לבאר בדוחק ע"פ ה'הל"ב ג' שאגג אמר 'אֶכֶן סָר מֵרַחֲמֵי הַמֶּלֶךְ' כיון שראה ששמואל חסיד ורחמן וחשב שיהיה עליו. ופסוק 'וַיִּלְךְ שְׁמוּאֵל הָרְמָתָה' מלמד שאף שהרגו, ולמרות רחמנותו, כיון שהיה מעמלק שמצווה להרגו הלך לדרכו מיד וההריגה לא עשתה עליו רושם, ולכן זה חלק מעניין מלחמת עמלק.

א" מנהג זה מופיע רק במעט כתבי יד אשכנזיים, וברובם ההפטרה היא רק עד 'לִפְנֵי ייִ בְּגִלְגָל'.

הספרדים". ויש אומרים שהשי"ן בקמץ קטן". והחי"ת בחטף קמץ קטן (וראה עוד במדור חילופי נוסחאות).

וַעֲתָה - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'וַאֲתָה' באל"ף טי. וכן הוא להלן.

ט"ו ב': פִּקְדָתִי - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע טי, למרות הקושי". ויש להיזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע שקרא 'פִּקְתִי', וכן שלא ישמע שקרא 'פִּקְתָתִי' בתי"ו, ושלא לחלק את התיבה לשתי תיבות ולקרוא 'פִּקְד תי'. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת או לחלקה לשתי תיבות, עדיף לקרוא בשווא נע.

ט"ו ג': אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לֹ - יש לשים לב לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להוסיף מונח ולהטעים 'אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לֹ'.

ט"ו ד': מֵאֲתָנִים - האל"ף לא נשמעת, ונקרא 'מֵתִים'.

ט"ו ו': פֶּן־אֶסְפָּךְ - הפ"א בשווא נח".

יב ובכתבי יד ספרדיים רבים ההתחלה היא מ'וֹתִי הִי הַמִּלְחָמָה חֲזָקָה' כמנהג התימנים, ובחלקם ההפטרה היא רק עד 'לִפְנֵי ייִ בְּגִלְגָל'.

יג שהרי כתבו המדקדקים שאחר קמץ קטן יבוא תמיד שווא נח או דגש, וכאן שאין דגש או שווא נח אחר הקמץ, הוא בהכרח קמץ גדול. וכן כתב רד"ק (שרשים שרש משה) על פסוק זה.

יד על פי הסברה הדקדוקית מסתבר יותר שהקמץ הוא קמץ קטן, משום שדרך האות הקודמת לחטף, להנקד בניקוד החטף. וכיון שהאות הגרונית שאחר הקמץ מנוקדת בחטף קמץ קטן, מסתבר שהקמץ שלפניו הוא קמץ קטן. ואף שאין דרך קמץ קטן לבוא בהברה פתוחה, כאן ההברה היתה סגורה במקורה, שהלא האות הגרונית ראויה היתה להנקד בשווא נח (למשל, כמו: לְשָׁרְף), ורק בגלל שדרך שווא נח באות גרונית להתרחב לחטף, הורחב השווא שבאות הגרונית לחטף קמץ ונפתחה ההברה. וכיון שבמקור ההברה היתה סגורה, דינה כהברה סגורה, ולכן יכול לבוא בה קמץ קטן.

טו בגמרא (מגילה כ"ד ע"ב) כתוב שאין לכהן לישא את כפיו אם קורא אות אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף, וכן אין למנות כשליח ציבור מי שקורא כן. וכן נפסק בשולחן ערוך (אור"ח סימן נ"ג סעיף י"ב).

ובמשנה ברורה שם (סק"ז) הביא את דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ץ כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן בהגייה הנכונה.

ובערוך השולחן (סימן נ"ג סעיף י"ד, סימן ס"א סעיף ח', סימן ס"ב סעיף ב') כתב שבמדינותינו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, אך בכל זאת כתב (סימן ס"א סעיף ח') שבקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול כשמדקדק בזה, ובפרט במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות. ומן הענין להזכיר את דברי היעב"ץ שכתב (הקדמת סידורו, סולם בית אל): 'דיבור הפה ומבטא השפה, צריך להיות שלם בחיתוך הלשון, כל מום לא יהיה בו, באות, בניקוד, בטעם, כהלכות לשון הקודש בכל תנאיו העד בעם, מה נמלצו אמרי נועם, ובייחוד שלא לקרות לעיניו אלפ"ן וכן ההי"ן'.

טז ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין דגש בא אחר שווא נע. וכל הטעם שהת"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

יז הגיית הדלי"ת הרפה דומה להגיית האות זי"ן, ואין כל קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו, אך כיון שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והוגים כל דלי"ת כמו הדלי"ת הדגושה בדגש קל, נוצר קושי להגותה לפני האות תי"ו (וראה מה שכתב בזה בשו"ת פאת שדך ח"ב סוף סימן כ"ד).

יח ברוב כתבי היד ובכללם כתבי היד המדויקים, המתג תחת האל"ף ולא תחת הסמ"ך (וכן הביא מנחת שי בשם הספרים המדויקים), ואם כן הפ"א בשווא נח, שכן השווא בא אחר תנועה קטנה.

ולשיטת מקצת הספרים שיש מתג תחת הסמ"ך, נראה שסומן כך כדי

ט"ו י"ד: וְהָאֵלֹהִים קוֹלֵהָצֵן - המ"ם בסגול"ט.

ט"ו י"ח: בְּדֶרֶךְ - הבי"ת בשווא נע, והדלי"ת בקמץ.

הַחֲטָאִים - החי"ת בפתח, והטי"ת בדגש. והוא תואר, שפירושו החוטאים. והקורא 'הַחֲטָאִים' בחטף פתח ורפה^כ, משנה משמעות לשם עצם חטא בלשון רבים^{כא}.

ט"ו כ"ב: הִנֵּה שְׂמַע מִזְבַּח טוֹב - יש לנגן את הטעמים כהוגן, שישמע שהפיסוק הוא: 'הִנֵּה שְׂמַע, מִזְבַּח טוֹב'^{כב}.

ט"ו כ"ג: וַיִּמָּאֶסֶךְ - האל"ף בקמץ גדול, והסמ"ך בשווא נע.

ט"ו כ"ה: עֲמִי - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'אֲמִי' באל"ף^{כט}. וכן הוא להלן.

וְאֶשְׁתַּחֲוֶה - הוי"ו בשווא.

ט"ו כ"ז: מִהֵלֶת - הה"א בשווא נח^{כג}. ואין להבליעה ולקרוא 'מִיֹּלֶת', או לקרוא 'מִהֵיֹלֶת' בחיריק.

ט"ו כ"ז: לְלֶכֶת - הלמ"ד השניה בסגול"ד.

ט"ו כ"ח: קָרַע - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן^{כה}, שלא ישמע שקורא 'קָרָא' באל"ף^{כט}.

הַיּוֹם - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של הה"א^{כה}, שלא ישמע שקורא 'אִיּוֹם' באל"ף^{כט}.

ט"ו ל': כִּפְדָּנִי - הבי"ת בדגש, והשווא נע.

ט"ו ל"ג: שְׂפָלָה - הכ"ף בדגש, והשווא נע.

❖❖❖ ❖❖❖ ❖❖❖

❖-חילופי נוסחאות-❖

ט"ו א': לְמַשְׁחֵךְ / (לְמַשְׁחֵךְ)

החי"ת בחטף קמץ - בכתבי היד: ט"א ט"ב ט"ד ט"ז, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י א ס"ב ס"ג ס"ד, א"ב א"ט. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן דעת רד"ק ומנחת שי^כ.

ויש שפירשו (פירוש המיוחס למהר"י קרא) שתיבת 'טוֹב' היא תיאור לזבח, שלשמוע עדיף יותר מאשר זבח טוב, ולפי זה הפיסוק הוא 'הִנֵּה שְׂמַע, מִזְבַּח טוֹב'.

ולפירוש השני הרי זה מקרא חסר, שחסרה מילה המתארת שהאחד עדיף על חברו, והיה ראוי להיות כתוב 'הִנֵּה שְׂמַע טוֹב מִזְבַּח טוֹב', וגם בסוף הפסוק 'לְהַקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵלִים' היה ראוי להיות כתוב 'לְהַקְשִׁיב טוֹב מִחֻלָּב אֵלִים', ומצאנו פעמים רבות מקראות חסרים (ובפירוש המיוחס למהר"י קרא כתב ש'החפץ ליל' שכתוב בראש הפסוק משלים את החסר בסוף הפסוק, וכאילו נכתב 'הִנֵּה שְׂמַע חפץ ליל מִזְבַּח טוֹב').

ומה שכתוב 'מִזְבַּח טוֹב' זה משום שחמלו על מיטב הצאן (לעיל ט'), וזה גם מתאים עם החלק השני בפסוק שם כתוב 'מִחֻלָּב אֵלִים', ו'חֻלָּב' הוא החלק המשובח והמובחר (כמו שכתב רש"י בראשית מ"ה י"ח), (פירוש המיוחס למהר"י קרא).

ולפירוש הראשון שכתוב 'טוֹב' רק בחלק הראשון, יש כאן תקבולת משלימה, שעל ידי שכתוב 'טוֹב' בחלק הראשון מובן שזו גם כוונת החלק המקביל (רש"י יו"ד כספ'), וכמו שמצאנו בפסוקים רבים אחרים (כגון: יָדַע שׁוֹר קִנְיָה, וְחִמּוֹד אֲבוֹס בְּעֵלָיו. שפירשו: יָדַע שׁוֹר קִנְיָה, וְחִמּוֹד יָדַע אֲבוֹס בְּעֵלָיו).

וטעמי המקרא מפסיקים כמו הפירוש השני, שהרי יש טעם מפסיק בתיבת 'שְׂמַע' (ובפירוש המיוחס למהר"י קרא הוכיח מהטעמים בפירושו). ולכן, אף שניתן לבאר ולדרוש באופנים רבים, לענין אופן הקריאה אין לנו לזוז מטעמי המקרא, ויש לקרוא תמיד אך ורק כטעמי המקרא (ועיין עוד במאמר 'פיסוק טעמים').

^{כב} וה"א זו נהגית כמו מפי' ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות 'עֲמִי' 'אֲתָה', וכדומה. וראה עוד בגליון הפטרת ויצא הערה ו'.

^{כד} הטעמים המפסיקים ביותר, שהם אתנחתא וסוף פסוק, גורמים לשינוי ניקוד האות המוטעמת משום ההפסק, וכגון במקום 'שְׂמִים', באתנחתא וסוף פסוק מנוקד 'שְׂמִים'. 'אֶרֶץ'- 'אֶרֶץ'. 'מִצְרַיִם'- 'מִצְרַיִם'. 'לֵילָה'- 'לֵילָה'. אך יש תיבות שגם בהפסק אין ניקודן משתנה, כגון: תָּבֹן, מֶלֶךְ, נָדָר, לְלֶכֶת, לְרֶדֶת, מָס, גָּת, אֵט, ועוד.

ותיבת 'ללכת' מנוקדת בכל המקרא בסגול גם באתנחתא וסוף פסוק (שמות ח' כ"ה, שופטים י"ט ה', שם ז', שמואל א' ט"ו כ"ג, יחזקאל א' ח', תהלים ע"ח י'), ורק במקום אחד (קהלת א' י') הניקוד משתנה ומנוקד 'לְלֶכֶת' בקמץ.

^{כה} לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא יקפידו על ההגייה הנכונה, אע"פ שעשו שלא כדין, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבדל בין המשמעים הוא בהגיית הה"א והאל"ף, אם לא יקפידו להגות את הה"א כראוי יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^{כז} כבחבוק א' ז': אִים וְנֹרָא הוא.

^{כז} כך כתב רד"ק בפסוקנו ובשרשים (שורש משח), וכן הוא בפירוש המיוחס למהר"י קרא בפסוקנו, וכן ניקד מנחת שי בדיבור המתחיל, ומוכח שכן הכריע.

להורות שהסמ"ך מנוקד בתנועה גדולה אלא שנכתבה בכתב חסר, ולפי זה השווא נע (ומנחת שי במאמר המאריך סוף תירוץ חקירה ב' נוטה קצת לומר שגם אם אין מסומן מתג תחת הסמ"ך השווא נע. אך באמת נראה שלשיטת הספרים שהמתג באל"ף ולא בסמ"ך החיריק שבסמ"ך הוא תנועה קטנה, שאם היה תנועה גדולה שנכתבה בכתב חסר, היה ראוי לסמן את המתג תחת הסמ"ך, וכיון שסימנוהו תחת האל"ף נראה שכתבו שהתנועה היא תנועה קטנה, ולכן השווא שאחריה נח).

^ט יש מקומות שנוהגים לנגן את תיבת 'וְהָאֵלֹהִים' כנגינת פעיית צאן (לח מנחי בית הכנסת לבני אשכנז), ונראה שהחלו לנהוג כן משום שדרך המקרא שתיבת 'מִה' מנוקדת בפתח, וכיון שכאן מנוקד 'וְהָאֵלֹהִים' בסגול שלא כדרך המקרא הבינו שהטעם שנוקד כך הוא כדי לרמוז על קול פעיית הצאן שדומה ל'מִה', וכיון שכן, רצו להדגיש רמז זה וקראוהו אף בקול משונה מעט הרומו על פעיית הצאן.

אך באמת הכלל במילת 'מִה' הוא (מלבד לפני האותיות אהחע"ר שאו כללית שונים כיון שאחר 'מִה' בא דגש ואותיות אלו אינן מקבילות דגש. וכן בארמית כללית שונים), שכאשר אינה מוטעמת בפני עצמה אלא מוקפת למילה שאחריה, היא מנוקדת בפתח (מה"קרא"ל, מה"זאת עשית, מה"תתקלף), וכאשר היא מוטעמת בפני עצמה ואינה מוקפת היא מנוקדת בסגול (כגון: מִה קוֹל הַתְּרוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת, שמואל א' ד' י'). ויְדַבֵּר אֵלֶיךָ מִה מִשְׁפַּט הָאֵשׁ, מלכים ב' א' י'). מִה לַעֲשׂוֹת לָךְ, מלכים ב' ד' י"ג. וְאָמַר וְהָאֵשׁ לָךְ, שם י"ד. עַל מִה תָּבוֹ עוֹד, ישעיה א' ה'. ויש ג' מקומות במקרא שהתיבה שאחריה אינה נושא השאלה 'מִה' ולכן היא מנוקדת בקמץ: וְנָתַן מִה כִּי תִלְוֶנָה עֲלֵינוּ, שמות ט"ז ז'. וְנָתַן מִה לֹא עֲלֵנוּ תִלְוִנָכֶם, שם ח'. וְנָתַתִּי מִה וְהָגַדְתִּי לָךְ, שמואל א' י"ט ג').

ולכן ניקוד תיבת 'וְהָאֵלֹהִים' בסגול בפסוקנו אינו חריג, אלא מנוקד כן משום שהמילה מוטעמת ואינה מוקפת, ואין טעם הניקוד כדי לרמוז על קול פעיית הצאן, ויוצא מזה שאין שום טעם לשנות את הקריאה, ואף מסתבר שלא ראוי לנהוג כן ולקרוא בקול משונה כדי לרמוז על מה שכלל לא נרמז.

^כ כמו בפסוק: כִּי מִרְפָּא יֵצִיחַ חֲטָאִים גְּדוֹלִים (קהלת י' ד').

^{כא} בבבלי בברכות (י' ע"א) מובא: הנהו בריוני (פריצים) רש"י) דהוו בשבבותיה דר' מאיר והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי ר' מאיר רחמי עליהו כי היכי דלימותו, אמרה ליה ברויאר דביתיה מאי דעתך משום דכתיב (תהלים ק"ד ל"ה) יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים, חֲטָאִים כתיב (קרי ביה חֲטָאִים שיכלה יצר הרע. רש"י). וכתב שם היעב"ץ בהגהותיו: רש"י ד"ה חטאים כתיב קרי ביה חטאים. נ"ב חֲטָאִים קרינן בפתח וטי"ת דגושה, והוא תואר, ענינו כמו חוטאים, אלא מדכתיב חטאים ולא כתיב חוטאים, קרי ביה חֲטָאִים בחטף פתח, שהוא שם דבר של חטא בריבוי, והכוונה שיכלה היצר הרע שהוא סבת החטאים ויתמו החטאים והעונות ולא החוטאים זה פשוט. עכ"ל.

והיינו, שאע"פ שבפסוק כתוב 'חֲטָאִים' בפתח ודגש, שהוא תואר על האנשים החוטאים, בכל זאת, כיון שלא כתוב בפירוש בפסוק 'יתמו חוטאים', אלא כתוב 'יתמו חטאים', אפשר לדרוש את הפסוק גם שהכוונה 'יתמו חֲטָאִים' בחטף פתח ורפה, שהכוונה שיכלו החטאים עצמם. אך זו דרשה, ואילו פשוטו של מקרא קאי על החוטאים, שהרי מנוקד 'חֲטָאִים' בפתח ודגש.

^{כב} יש שפירשו (רש"י, מהר"י קרא, רלב"ג, ר"י כספי, מצודת דוד, מלבי"ם) שתיבת 'טוֹב' מתארת את עדיפות השמיעה על הזבח, ולפי זה הפיסוק הוא 'הִנֵּה שְׂמַע מִזְבַּח, טוֹב',

החיות בחטף פתח^כ – בכתבי היד: א"ו א"ז. ~ ובדפוסים: לטריס, גינצבורג.

ט"ו ו': לכו שרו / (לכו שרו)

הסמ"ד דגושה – בכתבי היד: ט"א ט"ב ט"ד ט"ז, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"א ס"ב ס"ז, א"ב. ~ ובדפוס: ברויאר.

הסמ"ד רפה – בכתבי היד: ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"י, א"א א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.

ט"ו ח': אַתְּ אַגְּ / (אַתְּ אַגְּ)

הגימ"ל בפתח – בכתבי היד: ט"א ט"ב ט"ד ט"ז, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"י, א"א א"ב א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן מוכח מהמסורה^{כט}.

הגימ"ל בקמץ – בכתבי היד: ס"ו, א"ג א"ח. ~ ובדפוס: לטריס.

ט"ו י"ח: עַד פְּלוֹתָם / (עַד-פְּלוֹתָם)

במרכא – בכתבי היד: ט"א ט"ב ט"ד ט"ז, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"א ס"ב ס"ז ס"י, א"א א"ג א"ח. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר.

במקף – בכתבי היד: ס"ח ס"ט ס"י, א"ד א"ה א"ו א"ז א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן.

ט"ו כ': אַתְּ אַגְּ / (אַתְּ אַגְּ)

הגימ"ל בפתח – בכתבי היד: ט"א ט"ב ט"ד ט"ז, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"י, א"א א"ב א"ד א"ה א"ו א"ז א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, גינצבורג, קורן, ברויאר. ~ וכן מוכח מהמסורה^{כט}.

הגימ"ל בקמץ – בכתבי היד: ס"ה ס"ו ס"י, א"ג א"ח א"ט. ~ ובדפוס: לטריס.

ט"ו ל': נָגַד זְקַנ־עַמִּי / (נָגַד-זְקַנ־עַמִּי)

במרכא מקף – בכתבי היד: ט"א ט"ב ט"ד ט"ז, ס"ג ס"ה ס"ב, א"א א"ב א"ה א"ו א"ח. ~ ובדפוסים: גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר.

במקף מרכא – בכתבי היד: ס"ד ס"ו ס"י, א"א ס"ו, א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס.

ט"ו ל"ב: אַתְּ אַגְּ / (אַתְּ אַגְּ)

הגימ"ל בפתח – בכתבי היד: ט"א ט"ב ט"ד ט"ז, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"י, א"א א"ב א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן מוכח מהמסורה^{כט}.

הגימ"ל בקמץ – בכתבי היד: ס"ה ס"ו, א"ג. ~ ובדפוסים: לטריס.

ט"ו ל"ב: אַגְּ / (אַגְּ)

הגימ"ל בפתח – בכתבי היד: ט"א ט"ב ט"ד ט"ז, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"י, א"א א"ב א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, גינצבורג, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן מוכח מהמסורה^{כט}.

הגימ"ל בקמץ – בכתבי היד: ס"ה ס"ו, א"א א"ג א"ו. ~ ובדפוס: לטריס.

^כ יתכן שניקוד 'לְמִשְׁחָה' בחטף פתח במעט ספרים, הוא טעות שנגרמה בהשפעת הפסוק והדומה לו (י"י) וְיִמְשְׁחָהּ יְיָ לְמִלְךָ עַל יִשְׂרָאֵל, בו אכן מנוקד בחטף פתח.

^{כט} כתב רד"ק (מכלול קמ"ו ע"א, עט סופר י"ח ע"א) שבמסורה נמסר שכל 'אג' הסמוכה לאות מ"ם מנוקדת בפתח, והסמוכה לשאר האותיות מנוקדת בקמץ. וכן הביא במחברת התיג'אן (הערבית, עמ' 20). ואכן כך נמסר בכמה כתבי יד (א"ד א"י)

על הפסוק כאן (ט"ו ח'). (והובאה מסורה זו בחלק הדקדוק ובמסורת הקריאה). ותיבת 'אג' כתובה במקרא שמונה פעמים, חמש לפני האות מ"ם, ושלוש לפני אותיות אחרות (מ'אג מלכו, במדבר כ"ד ז'. אג מלך, שמואל א ט"ו ח'. אג ועל, שם ט'. אג מלך, שם כ'. אג מלך, שם ל"ב. אג מעדנת, שם. אג אכן, שם. אג לפני, שם ל"ג), ונראה שכלל זה סימן הוא ואינו טעם שינוי הניקוד, וטעם ניקוד הקמץ הוא מחמת שבא בהפסק עניין.